

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Externis Regulis Amoris Et Morum, Legibus Utique, ac Præceptis
Virtutum Theologicarum, & Cardinalium, necnon Decalogi & Ecclesiae -
Libros Undecim Complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Liber Undecimus. Amor Dei ministrum sese exhibens in jejuniis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73203](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73203)

bonorum enim finitus, malorum seu *salto-*
rum infinitus est numerus.

Respondeo, in dubiis de proximo, esse
præsumendum quod frequentius accidit, quan-
do in eo nullum est periculum injuriæ proxi-
mi. Quod periculum est in casu nostro; &
ided id potius præsumendum, quod à periculo
isto est alienum, juxta aliam juris regula-
m: *In dubio via tior eligenda est.* Unde
S. Thomas hic a. 4. ad 1. ait: *Potest continge-*
re, quod ille qui in meliorem partem interpre-

tatur, frequentius fallatur. Sed melius est,
quod aliquis frequenter fallatur, habens bonam
opinionem de aliquo malo homine, quam quod
rarius fallatur, habens malam opinionem de
aliquo homine bono: quia ex hoc fit injuria ali-
cui; non autem ex primo.

Objicies 4°. *semel malus, semper prafu-*
miur malus reg. 8. juris in sexto.

Respondeo regulam istam procedere in or-
dine ad cautelam; non in ordine ad iudicium,
in foro conscientiae, de proximo ferendum.

LIBER UNDECIMUS.

De Præceptis Ecclesiæ.

Quinque Ecclesiæ Præcepta dinumerari so-
lent, versibus hæc comprehensa:

Festa colas, præsens Sacro, jejunia serves:
Annua sit saltem scelerum confessio, Pascha
Tempore percipies Christi venerabile Corpus.

De primo Præcepto egimus ad tertium De-
calogi præceptum. De secundo, quarto &
quinto acturi sumus, Deo dante, to. 3. De
secundo scilicet & quinto, libro 4. de Eu-
charistia. De quarto, libro 5. de Pœnitentia.
Solum proinde superest hic exponendum ter-
tium Præceptum: *Jejunia serves.* De ipsius
namque observantia sollicitus est

Amor Dei ministrum sese exhibens
in jejuniis.

Jejunium amant amatores Christi,
utpote qui Apostolo teste Galat. 5.
carnem suam crucifixerunt, cum vitiis
& concupiscentiis. Enimverò qui
Christi amatores sunt, cum gaudio Apostoli-
cum istud usurpant 1. Cor. 9. *In omnibus ex-*
hibeamus nosmetipsos, sicut Dei Ministros, in
vigiis, in jejuniis, in castitate. Sciunt enim
per jejunium carnis petulantiam coerceri, jux-
ta illud: *Carnis terat superbiam potus cibusque*
parotias. Sciunt quòd jejunium, Hieronymo
teste, *non solum perfecta virtus, sed cetera-*
rum virtutum fundamentum est, & sanctificatio;
quòdque (attestante Augustino) *jejunium*
purgat mentem, subleuat sensum, carnem spi-
ritui subjicit, cor facit contritum & humilia-
tum, concupiscentia nebulas dispergit, libidi-
num ardores exstinguit, & castitatis lumen ac-
cendit. Sciunt quòd si *jejunet oculus à cyriosis*
aspectibus, jejunet auris nequiter pruriens...
jejunet lingua... jejunet manus... jejunet sto-
machus, Deo acceptissimus religionis cultus ex-
hibetur, orationi & caelestium contemplatio-
ni anima præparatur, Divina Majestas peccatis
nostris offensa placatur, peccatorum venia im-
petratur, imminetia mala avertuntur, bene-
ficia Dei, tam temporalia quàm spiritualia im-
petrantur. Unde ad avertendam à Ninivitis
Dei iram, etiam pueri & jumenta iussa sunt je-
junare, & tria Christianorum millia, in Pa-
lestina, jejuniis armata, quadraginta Sarace-

norum millia prostraverunt. Sciunt denique
quòd *corpus, quod corrumpitur, aggravat ani-*
mam, & deprimit terrena inhabitatio sensum
multa cogitantiem; & ided concludunt cum
Augustino ferm. de utilit. jejunii: Si ergo ca-
ro in terram vergens onus est anima, & sarcina
prægravans volantem; quantum quisque de-
lectatur superiore vita sua, tantum deponit de
sarcina sua. Ecce quòd agimus, jejunantes.

CAPUT I.

Jejunii definitio, & tria ad illud requisita.

Jejunium quadruplex assignari potest, spiri-
tuale, morale, naturale, ecclesiasticum. 1
Spirituale est abstinentia à vitiis & peccatis,
juxta illud Augustini tr. 17. in Joan. Jejunium
magnum & generale est abstinere ab iniquitatibus,
& illicitis voluptatibus seculi; verum
istud non est jejunium propriè dictum, sed
metaphoricum. *Morale, sive virtutis, est ab-*
stinentia à cibo & potu, juxta temperantiae
regulas, ita scilicet, ut non plus cibi & po-
tus sumatur, quàm ratio dicat. Naturale,
est abstinentia ob omni cibo & potu. *Ecclesi-*
asticum, de quo hic, est abstinentia à certo
horum genere, pluribusque refectioibus, juxta
formam ab Ecclesia præscriptam.

Forma illa ab Ecclesia præscripta, in tribus
consistit: 1°. in abstinentia à certis cibis. 2°.
in abstinentia à pluribus refectioibus. 3°.
in certa refectiois hora. Et ista sunt tria ad
jejunium ecclesiasticum requisita.

Primum itaque requisitum est abstinentia
à certis cibis, principaliter à carnibus, qu-
rum esus in die jejunii peccatum est mortale,
nisi materię parvitas excuset. Eam quippe
Doctores communiter admittunt, sed nonnul-
li nimis laxè determinant ad dimidiam carnis
unciam; quod vel ipse Diana (aliàs tam be-
nignus) velut nimis laxum rejicit p. 10. tr. 14.
resol. 32. octavam ipse unciam partem cum
pluribus aliis designans. Sed & an ista quan-
titas sumi queat absque mortali, incertum est.
Et ided qui eam in die jejunii, absque causa
excusante, voluntariè comedisset, confiteri te-
neretur tamquam de mortali dubio, imò tam-

quam qui voluntariè se exposuisset peccati mortalis periculo. Hoc enim facit, quisquis voluntariè facit aliquid illicitum, quod an mortale sit, an veniale, est prorsus incertum. Quisquis proinde in ejusmodi incerto sollicitè non cavet periculum, incidit in Oraculum istud: *Qui amat periculum, in illo peribit.*

4. Abstinentiam verò à carnibus, certis diebus Ecclesia præcipit, non quòd eas secundum se malas existimet, vel hominem coinquinantes, ut plerique olim hæretici senserunt, sed quia abstinentia ab illis affligit carnem, justumque & sanctum est eam affligere ob fines ante caput 1. enarratos. Hoc enim præcepit Deus Levit. 16. Hoc fecisse Sanctos, constat ex Tob. 12. Judith. 9. Esther 4. Daniel. 10. Joël 2. Luc. 2. Matth. 6. Actor. 13.

5. Ob eandem rationem Ecclesia diebus jejunii præcipit quoque abstinentiam ovorum & lactiniorum, quia illa omnia à carne *seminam trahunt originem*. Videri potest S. Gregorius relatus dist. 4. cap. 6. In diversis tamen locis, ut in Belgio nostro, lactiniorum usum consuetudo permittit, etiam in Quadragesima, exceptis paucis diebus, quos Episcopi designare solent. Extra Quadragesimam etiam permittit usum ovorum. Servanda proinde generalis regula, secundum quam diebus jejunii abstinentum est à cibus vetitis, nisi eos legitima consuetudo permittat.

6. Hinc licet pluribus in locis *esum ovorum* consuetudo permittat extra Quadragesimam; in Hispania tamen, & bona Gallie parte usus ille non permittitur, imò nec usus lactiniorum. Propterea S. Thomas q. 147. a. 8. ad 3. *In jejuniis* (inquit) *Quadragesimalis interdicitur universaliè etiam ova & lactinia*. Circa quorum abstinentiam in aliis jejuniis *diversæ consuetudines existunt à se diversas, quas quisque observare debet, secundum morem eorum, inter quos conversatur*. Unde Hieronymus dicit, *de jejuniis loquens*: „Naquaerque Provincia abundet, in suo sensu, & præcepta Majorum leges Apostolicas arbitretur. „Tamen enim jejuniis in communi cadit sub præcepto *legis nature*; determinatio temporis, & modi *jejunandi*, secundum convenientiam & utilitatem populi Christiani, sub præcepto est *juris positivi ecclesiastici*, ait S. Doctor a. 3. in corp. *Per alius vero maxime multiplicatos, qui consuetudinem efficiunt, mutari potest lex humana, & exponi* (uti docet I. 2. q. 97. a. 3. in corp.)... & secundum hoc consuetudo & habet vim legis, & legem abolet, & est legum interpretatrix.

7. Ubi ergo consuetudo est non comedendi ova & lactinia in Quadragesima, eam esse obligatoriam certum est ex communi fidelium sensu, Majorumque traditione; nec non ex Ecclesie declaratione, quæ propositionem hanc Pellizarii in Manuali Regular. to. 1. tr. 5. c. 5. per Alexandrum VII. damnavit: *Non est evidens, quòd consuetudo non comedendi ova & lactinia in Quadragesima obliget*. Cumque obligatio ista sit in materia gravi, erravit Fa-

gundez apud Lumbierum nostrum observat. 29. ad proposit. damnat. n. 773. dum scripsit, non obligare sub mortali; in contrarium namque semper fuit communis sensus fidelium, traditioque Majorum, prout Lumbierus testatur ibidem. Qui etiam n. 772. meritò improbat Modernos aliquos Theologos, qui severe inquirendo circa varias consuetudines ecclesiasticas, communi existimatione obligatorias, an haberent omnia ad obligandum necessaria, nec ne, cum habere omnia certò & liquido assequi non possent, eas à pacifica obligandi possessione (in qua dudum persistenter in tota Ecclesia Dei) deturbare conati sunt, & non obligare censuerunt, nisi constaret esse fundatas in aliquo voto, vel lege. Ita nominatim Arriago to. 2. in 1. 2. disp. 25. n. 8. qui per hoc patentissimam laxitatem multis januam aperuit, justissimamque meruit reprehensionem, quòd nimis emungendo eliceret sanguinem. Nisi enim immemor fuisset oraculi Sapientis: *Ne immutaris prudentia tua*, aliud quærere non debuisset majus fundamentum obligationis earum, quam immemorabilem Majorum nostrorum traditionem, ab universo populo Christiano sic intelligente receptam.

Secundum requisitum ad jejunium ecclesiasticum, est abstinentia à pluribus refectionibus. Quia, ut S. Thomas ait a. 6. *jejunium ab Ecclesia instituitur ad concupiscentiam refrandandam*; ita tamen quòd natura salvetur. *Ad hoc autem sufficere videtur unica comestio, per quam homo potest natura satisfacere, & tamen concupiscentia aliquid detrahit, diminuendo comestionum vires*. Et ideo Ecclesia moderatione statutum est ut *semel in die à jejuniis comedatur*. Idque probat Ecclesie, tam modernæ, quam veteris consuetudo. Olim namque jejunantes non nisi vespere, vel horâ nonnâ, id est tertîâ vespertinâ comedebant. Unde Gregorius Nyssenus orat. in principio jejunii reprehendit eos, qui dilationem refectionis usque ad vespem impatienter ferebant, quasi *gravarentur sole tardius ad occasum tendente*. Dies solito longiores appellabant. Modernæ verò Ecclesie consuetudo, ultra prandium, cœnulam quidem permittit, quam collationem vocant, non solum ne porus noceat, sed alicujus etiam alimenti gratiâ, sed non cœnam.

Porò cœnulam illam consuetudo introduxit; & ideo mensura & quantitas illius ex probata piorum & timoratorum consuetudine determinanda est, non eadem in omnibus & ubique, sed alia & alia secundum diversas corporum complexiones, laborumque ac regionum diversitatem, quarum alie aliis frigidiores sunt; ideoque alii aliis majore cibo indigent. Unde periculosè nonnulli Casuista, pro suo quique arbitrio, pro mensura illius universim assignant, alii tres uncias cibi, ut Grassius; alii quatuor, ut Victorellus; alii sex, ut Villalobos; alii octo, ut Fagundez, Sanchez, & alii, tam laxè, ut Joannes San-

cuius istam quantitatem, mediam utique libram permittat, non obstante quòd eà quispiam ita maneret saturatus, ac alius qui cœnaret splendide. Quod certè communis piorum ac timoratorum sensus & usus non probat. Alii denique permittunt quartam partem cœnæ ordinariæ, ut Reginaldus, Layman, Filius. Sed quia & hoc videtur pro arbitrio dictum, tutius elige cum timoratoribus minus, quàm cum minus timoratis amplius periculose sumere: quia in rebus incertis ac dubiis tutius est eligendum. Quantitas proinde admodò modica sumenda est, ut nec cœnula vertatur in cœnam, nec (inquit Natalis Alexander) æquivalcat ei quod pro jentaculo juvenes accipere solent diebus jejuniis non obstitit. Sanè D. Carolus Borromæus in disciplina familiæ suæ p. 1. tit. de gubernat. spirit. in cœnula panis unciam cum dimidia, & vini poculum tantum concedebat iis qui indigebant. Sed nec hoc scrupulosius urgendum, nec fideles obligandi ut panem suum appendant in statera. Moraliter proinde intelligendum, nec statim culpandus, qui paulò plus sumit, uti nec (in Belgio nostro) qui cum modico panis, butyrum, caseum, vel etiam pisciculos in modica sumit quantitate (licet hoc P. Alexander non probet) sic enim habet piorum consuetudo.

10 Tertium requisitum est certa refectionis hora, quæ secundum hodiernum Ecclesiæ morem est merides, vel circiter, licet olim Quadragesimale jejunium ad tempus vespertinum protraheretur. Missa namque celebrabatur horâ nonâ (inquit Natalis Alexander) seu terciâ pomeridianâ; Missæ Vesperæ sequebantur; post Vesperas refectionis sumebatur. Medio circiter sæculo X. refectionis hora erat, dum horâ nonâ peractâ, vespertina incipiebat. Tempore S. Thomæ, horâ nonâ refectionis sumebatur. Sed tandem Ecclesiâ permitte, horâ sextâ, seu meridianâ, vel circiter, non antè, refectionis sumi potest. Ita enim universalis obtinuit consuetudo. Ut tamen aliquod maneret vestigium ac monumentum veteris illius Disciplinæ, vespertinum ante meridiem Officium in Quadragesima celebratur, ut memores sint Christiani, olim refectionem in Quadragesima permissam non fuisse, antequam vespertinum Officium celebratum fuisset.

11 Dixi 1°. quòd refectionis hora est merides, vel circiter: mediâ namque horâ ante meridiem, etiam in Quadragesima, refectionem sumere, variarum Religionum consuetudo est, Ecclesiâ permitte, seu earum Constitutiones sic præscribentes approbante, prout Urbanus VIII. & Innocentius X. nostras approbarunt p. 1. c. 16. n. 7. diebus jejunii Ecclesiastici prandii signum mediâ post undecimam dari statuentes.

12 Explodendum igitur est (inquit Natalis Alexander to. 9. c. 5. a. 7. reg. 13.) quod asserere quidam non dubitarunt, non solvi

jejunium, cum anticipatur, sine justa causa, hora comedendi, die jejunii, prandium sumendo unâ horâ ante meridiem in hyeme. Sicut & quod nonnulli scribunt, Religiosos Mendicantes, & qui eorum privilegia participant, jejuniorum diebus posse duabus horis hyeme, tribus æstate, ante meridiem, mensæ accumbere, ex causa studii, negotii, &c. etiam sine peccato veniali.

Multò magis improbandi videntur Lessius, 13 Bonacina, Vidal, & alii 29. quos refert sequiturque Leander hic q. 8. aientes, solum peccare venialiter, eos qui notabiliter, v. g. ad tres vel quatuor horas, horam refectionis absque justa causa anteverunt. Nihilum profectò laxa est opinio ista, communi timoratorum fidelium sensui, atque Ecclesiæ consuetudini contraria, nec solidâ ratione suffulta. Ratio namque istius opinionis est quòd hoc non sit contra essentiam, sed contra accidentalem dumtaxat conditionem jejunii; cuius violator jejunium, seu substantiam ipsius non solvit, cum equidem jejundet tot horis, quot oportet.

Sed Casuistas illos refellit S. Thomas in 4. dist. 15. q. 3. a. 4. quasiunc. 3. dicens: *Ille jejunium solvit (mortaliter proinde peccat) qui Ecclesiæ determinationem non servat. Unde cum Ecclesiâ insisterit certum tempus comedendi jejunantibus, qui nimis notabiliter anticipat, jejunium solvit; licet paululum anticipare, v. g. horâ dimidiâ ante meridiem, mortaliter pro non anticipatione reputetur, ut supra dixi. Non enim (prosequitur S. Doctor) Ecclesiâ intendit arcere ad subtilem temporis inspectionem, nec oportet astrolabium accipere ad horam refectionis cognoscendam. Unde sufficit, si circa illam horam, quam Ecclesiâ insisterit, jejunans sumat cibum. Ad jejunium enim (ut ait 2. 2. q. 147. a. 7. ad 2.) requiritur hora determinata, non secundum subtilem examinationem, sed secundum grossam estimationem.*

Eosdem Casuistas refellunt Covarruvias l. 15. 4. variat. c. 10. n. 16. Navarrus c. 21. n. 27. Paludanus in 4. dist. 15. q. 4. a. 4. Sylvester verbo *jejunium*. Cajetanus verbo *jejunium*. Et quâ (amabo) ratione Adversarii probant, refectionis horam minus esse de substantia jejunii, quàm duo priora requisita? Nullâ profectò. Irrationabilis proinde, infundataque est opinio ipsorum, & (præter dicta) contra se habet can. *solent de Consecr. dist. 1. dicentem, quòd nullatenus jejunare credendi sunt, qui in Quadragesima antè manducaverunt, quàm vespertinum celebretur Officium.* Habet & Concilium Rothomagense anni 1072. statuens, ut *nullus in Quadragesima prandeat, antequam horâ nonâ peractâ, vespertina incipiat.* NON ENIM JEJUNAT, QUI ANTE MANDUCAT. Non dicit, non jejunat profectò, vel secundum omnem conditionem, etiam accidentalem jejunii; sed simpliciter & absolute, non jejunat.

Ex assertione tamen nostra Sancius in se- 16 lect. disp. 53. non bene infert, eum qui ma-
nè,

nē, iusta vel iniusta de causa prandium sumptis, non teneat amplius eo die jejunare, eod quod jejunii essentiam formamque destruxerit, ideoque amplius jejunare non possit. Videtur enim Sancius de numero esse ingeniorum, in opiniones Christiana vitæ relaxativas prærentium; quippe qui assertionem illam nostram ex solo simplicis veritatis amore non videtur amplexus, sed ut ex antecedente verissimo consequens inferret falsissimum, atque à communi sensu piorum fidelium alienissimum.

- 17 Prorsus ergo neganda est illatio, seu consequentia illa. Tamen enim refectionis hora sit quasi de essentia, seu potius substantia jejunii, non est tamen tota substantia illius, sed pars substantiæ dumtaxat. Uade cum ille, de quo in casu, totam non destruxerit substantiam jejunii, sed supersint duæ partiales substantiæ illius non destructæ, eas servare tenetur. Impotens enim ad totum, non excusatur à parte, ad quam est potens, uti vidimus l. 1. de legibus.

CAPUT II.

Varia quæstiones ex dictis resolvuntur, variæ etiam opiniones ob nimiam laxitatem refelluntur.

- 18 **Q**uaritur 1°. an non habens alium die jejunii cibum, nisi carnes, eas comedere possit. 2°. an iusta de causa dispensatus super carniem est, eo ipso absolute dispensatus censetur à jejunio, ita ut plures refectiones sumere possit. 3°. an iis in locis, quibus in Quadragesima prohibitus est usus ovorum, lacticiniorumque, etiam prohibitus censendus sit Dominicis Quadragesimæ. 4°. an illis diebus, quibus ova & lacticinia permittuntur, etiam pinguedo & laridum permittatur. 5°. an in Quadragesima licitus sit usus anatum marinarum. 6°. an etiam usus panis biscocci, in quo aliquid est ovi, ubi ova non sunt permilla. 7°. an pueris ante septennium liceat ministrare carnes, & alia diebus jejunii prohibita. 8°. an ille qui jejunium per secundam violavit refectionem, in tertia, quarta, &c. peccet. 9°. an peccet mortaliter, qui in die jejunii manè sumit prandium. 10°. an licitum sit cauponariis, diebus jejuniorum præsentare cenam obligatis ad jejunium, quos probaliter, imò certò sciunt illud violaturos?
- 19 Ignosce Lector, quod has quæstiones Christianus Christianis proponam, de quibus (exceptâ saltem §. 6. & 7.) nulla inter Christianos esse deberet controversia. Nec enim à me proponuntur, tamquam in dubium revocante quid circa eas tenendum sit; sed ut agnoscas, cordate Lector, quousque novaturientium Casuistarum laxitas se extenderit.
- 20 Ad primam itaque quæstionem Pasqualigus decis. 49. & Vidal de jejunio inquisit. 1. n. 72. affirmativè respondent, etiamsi panem habeat; imò etiamsi (inquit Pasqualigus) per unicum solum diem aliis careret cibis, præter panem.

Verùm ut hoc tolerabile videri posset pro personis delicatis, & assuetis delicatioribus cibis, quæ solo pane vesci non possent, absque notabili corporis detrimento: secus pro personis robustis, & assuetis vilioribus escis; quibus non ita grave est uno vel altero die solo vesci pane. Ecclesiæ namque præceptum servare debent quicumque sine notabili gravamine, vel corporis detrimento possunt. Aliud fortè videri posset, si per plures dies solo pane vesci deberent, qui aliis cibis assueti sunt. Quo casu carniem etiam ipsi permittunt Anglez, Vega, aliique plures. Sed nec istis id concedendum foret sine dispensatione, saltem Pastoris sui. Nec hoc nimis rigorosum dicent, qui meminertint, quòd cum imperante Justiniano, gravis Constantinopoli urgeret fames, iussissetque Imperator, secundâ Quadragesimæ hebdomadâ carnes in macello venum exponi, fideles ab iis emendis & edendis prorsus abstinentisse, mortem sibi potius tolerandam ac subeundam existimantes, quam ut quidpiam de patriis moribus ac traditionibus immutarent. Item quòd Concilium Toletanum VIII. decernit eos, quos aetas incurvat, aut languor extenuat, aut necessitas ardeat, non antè prohibita violare præsumere debere, quàm à Sacerdote permissum accipiant.

Ad secundam similiter affirmativè respondent Toletus, Azorius, Filiutius, &c. Tum quia qui non tenetur à carnibus abstinere, non tenetur jejunare. Nec enim potest: cum jejunii essentia non consistat cum carniem esci, essentia namque rerum, juxta Philosophum, sunt sicut numeri, consistuntque in indivisibili. Tum quia abstinentia à carnibus est potior seu principalior pars seu conditio jejunii (unde causa gravior requiritur ad dispensandum in abstinentia à carnibus, quàm ad dispensandum in abstinentia à secunda refectione) major verò pars trahit ad se minorem, & minor sequitur majorem, cap. per tuas de arbitrio.

Verùm hisce philosophicis argutiis Ethica Christiana non innititur, sed christianis rationibus sequentibus, quibus doctrina illa validè refellitur. Prima est quia, ut sapienter observat Cajetanus in Summa, verbo jejunium cap. 3. n. 8. *moralia præcepta, non philosophicè, sed moraliter sunt interpretanda in executione, ut mos bonus inventus, in executione, quantum fieri potest, servetur. Satisfacit enim Ecclesiæ præcepto, qui impotens ad jejunium totius Quadragesimæ, alternis diebus jejunat, aut bis aut ter in hebdomada, juxta vires suas.* Et si hoc possit, ad hoc tenetur. Et similiter qui jentaculo serotino, seu collatione eget pro sustentatione natura, non est propterea licentiatu in carnes. Nec licentiatu erat olim, cum jentaculum istud aliis non permittebatur. Nec, ob infirmitatem, licentiatu ad sumendam refectionem ante nonam, vel vesperam, propterea licentiatu erant, vel ad edendas carnes, vel ad plures refectiones. Sicuti nec mo-

dò ob necessitatem licentiam die festo ad opera servilia, licentiam sunt ad Missam non audiendam, si eam audire possint. Nec excusati ab una parte, etiam majore, Horarum, ab omnium recitatione illicò excusantur. Nec ob impotentiam deobligati à solvendo toto are alieno, deobligati sunt à solvenda parte quam possunt. Atque ex his eruitur

- 23 Secunda ratio : quia lex plura continens, si servari nequeat in toto, in eo servanda est, in quo servari potest ; nec deobligatus (ob impotentiam) à toto opere præcepto , deobligatus est à parte ad quam est potens, si præceptum de re sit divisibile. Id namque Ecclesia declaravit, dum cap. *cum dilecti* de dolo & contumacia statuit, quòd cum *duo mandantur, v. g. ut quis ad Judicem veniat, & ad diem sibi præfixum accedat . . . si venire non possit ad diem assignatum, tenetur nihilominus se Judicem præsentare, nec ideò erit à mandato solvum.* Dum etiam per Innocentium XI. damnavit hanc propositionem 54. *Qui non potest recitare Matutinum & Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur : quia major pars trahit ad se minorem.* Videri possunt quæ hæc de re dixi lib. 1. cap. 21.
- 24 Tertia ratio : sicut præceptum *accedendi ad Judicem tali die* duo distincta complectitur, unum accedendi ad Judicem, alterum accedendi tali die, prout dicitur capite illo *cum dilecti*; sic præceptum jejunandi tria complectitur : unum, plusquam unam refectioem; secundum, carniùm esum; tertium, refectioem ante talem horam prohibens; nec istorum unum ab altero inseparabile est, vel dependens; quamvis enim Dominicæ Quadragesimales à primo & tertio, non tamen à secundo liberæ sunt. Non sunt igitur immunes à primo & tertio, quicumque per dispensationem immunes sunt à secundo. Dispensativa namque immunitas causam requirit, illiusque cognitionem. Aliàs non tam dispensatio erit, quam dissipatio. Non raro verò contingit, esse causam dispensandi in secundo; non esse verò dispensandi in primo & tertio. Tunc proinde Superior Ecclesiasticus censendus non est velle dispensare ultra quàm causa se extendit. Cum igitur actus agentium non operetur ultra intentionem eorum : dispensatus ab abstinentiæ lege, ob infirmitatem, si duplici non egeat refectioe, nec anticipatione horæ, censendus non est dispensatus in istis. Maxime cum dispensatio stricti juris sit (utpote exorbitans à jure communi;) strictè proinde accipienda, non amplè; restringenda, non extendenda, cap. *is qui de filiis Presbyterorum* in sexto.
- 25 Nec obstant argutiæ, seu ratiunculæ allegatæ in contrarium. Prior namque soluta est num. 17. Posteriores in simili reprobavit Innocentius XI. supra num. 23. in fine. Vide dicta de Legibus citato cap. 21.
- 26 Ad tertiam quæstionem, negativè respondent Pasqualigus decif. 72. Llamas, Escobar, Machado, Martinus de San Joseph. Sed in

contrarium meritò stant Doctores communiter. Stat etiam communis piorum fidelium sensus & consuetudo, opinionemque illam S. Congregatio Indicis, & sancti Officii, è libro quodam deleri iussit, teste Diana p. 10. tr. 11. resol. 46.

Ad quartam, pudor est istiusmodi quæstionem à Casuistis moveri, & à pluribus ipsorum affirmativè resolvi : cum negativa responsio certa sit, ubi consuetudo non invaluit in contrarium (sicut in quibusdam Brabantiæ & Hannoniæ locis invaluit consuetudo edendi pinguedinem & jusculum ex carnibus, sabbathinis diebus, in quibus non est jejunium ecclesiasticum) quia licet pinguedo non sit caro, magis tamen ad carnem pertinet quàm ova & lactinia, imò ad carnem reducit, sicut medulla, nervi, cartilaginee. Et idem à fortiori est de larido; quod ne in dictis quidem Brabantiæ locis permittitur, licet pinguedo permittatur, communique fidelium existimatione prohibita carne prohibitum censetur.

Ad quintam, matini anates, quibusdam in 28 locis (ut juxta Bononiensem agrum, in Gallia) ex lignis navigatorum putrefactorum nascentes in littore maris, omnibus consideratis à Medicis judicati sunt pisces, vel ad genus piscium reductivè pertinentes. Et ideò à timoratis, etiam Regularibus, abque scrupulo eduntur, etiam in Quadragesima. Videri potest Bertrandus Loth in Casibus Belgicis tr. 19. q. 1.

Ad sextam, affirmativè respondet Pasqualigus decif. 85. & probabile censet Bossius de Jubilæo sect. 4. casu 18. Sed (seclusa particulari consuetudine) negativè respondendum est cum Vega, Ledesma & aliis, nisi in iis tam parum sit de ovo, ut parum pro nihilo reputetur; quomodo biscocti illi apud Minimos in usu esse videntur.

Ad septimam, affirmativa responsio est communis, quia legibus ecclesiasticis non tenentur, nisi qui rationis usum sunt adepti. Quod ante septennium completum ut plurimum non contingit. Siqui tamen rationis usum antea fuerint consecuti, non licet illis carnes ministrare.

Ad octavam, negant Valentia, Suarez, Lefsius, Tannerus, alique non pauci, sed solis philosophicis argutiis subnixi, ut dixi supra in simili. Resolutivè ergo affirmandum cum Majore, Covarruvia, Medina, Montelino, Sylvio, Wiggers, &c. Quia licet præceptum jejunandi, quoad formam verborum, esse videatur affirmativum, in se tamen continet triplex negativum, scilicet non comedes carnes, plures refectioes non sumes, non sumes refectioem ante horam præscriptam. Quemadmodum ergo alia præcepta negativa non solum violantur per primum vel secundum actum iis oppositum, sed & per sequentes quoscumque; ita pariter per secundam, tertiam, & quascumque sequentes refectioes,

jejunii violatur præceptum. Quemadmodum etiam ex eo quod Ecclesia Sacerdotibus prohibet celebrare plusquam semel quolibet die, & fidelibus prohibet esum carnum in die jejunii, sicut & ingressum in septa Monialium, Sacerdotes toties peccant, quoties plusquam semel celebrant, & fideles non solum peccant primâ vice quâ carnes manducant, septaque illa ingrediuntur, sed & toties quoties.

32 Nec valet, si dicas esse disparitatem, quod in omnibus exemplis istis, post primam violationem adhuc servari possit forma præcepti; secus in casu nostro. Quia nec in exemplis illis servari potest perfectè. Quamvis ergo forma præcepti servari non possit perfectè, eâ die quâ violatum est, servari tamen potest secundum aliquid, abstinendo scilicet ab aliis refectionibus, quæ etiam prohibita sunt jejunii præcepto, quo post primam refectionem prohibetur altera. Quæ prohibitio toties violatur, quoties altera sumitur.

33 Et confirmatur, quia ex opposita sententia sequeretur 1°. eum qui secundam inadvertenter sumpsit refectionem, non peccare, postmodum advertenter sumendo tertiam. Quod admitti non potest, licet admittant Bonacina, Diana, Leander & Pasqualigus, ob rationem proximè allatam, quod utique talis eo die non possit amplius servare formam jejunii, utpote destructam per secundam refectionem, licet inculpatam ob inadvertentiam. Ita illi consequenter quidem ad principia sua, sed ex dictis non solida. Et ideo talem per tertiam refectionem peccare fatentur Lessius, Gordonus, Filiutius, Sancius, Pellizarius, &c.

34 Sequeretur 2°. eum qui horâ undecimâ matutinâ, nondum habens vigesimum primum ætatis annum completum, prandium sumpsit, etiam si meridiem annum illum complevisset, non teneri eo die jejunare, sed posse vespere cœnare. Quod à vero deviare monstratur à simili: nam qui alieno in territorio, ubi jejunium non erat, pransus est, eo die reversus ad proprium, in quo est jejunium, in eo tenetur reliquo die jejunare, nec ibi potest cœnare. Ergo similiter, &c. Quemadmodum enim alieno in territorio prandisse, obstat ne cœnes in territorio proprio; sic prandisse ante ætatem obligantem ad jejunium, obstat ne eo die cœnes, si eo die ante cœnam in ætate obligante fueris.

35 Abjicienda est igitur opinio Escobarî tr. 1. exam. 13. c. 3. n. 38. dicentis: *Siquis ætatem 21. annorum horâ post mediam noctem primâ compleverit, non tenetur eo die jejunare. Quia præceptum totum diem respicit.* Quia totum diem non respicit indivisibiliter, sed divisibiliter, ita ut unamquamque diei partem respiciat independenter ab altera; sicut unumquodque ex tribus ad jejunium requisitis respicit independenter ab altero.

36 Ad nonam quæstionem Lessius, Bonacina, Vidal, Leander, & plerique alii putant id solum esse veniale. Sed prorsus dicendum cum
Tom. II.

Sylvio esse mortale. Ob ea quæ dixi n. 13. 14. & 15.

Ad decimam Tamburinus l. 4. c. 7. §. 6. n. 37. id ipsis existimat licitum. Sed pro certo tenendum est, quod sicut peccant mortaliter cibos vetitos scienter ministrando ad jejunium obstrictis; ita & cœnam præbendo iisdem bene pransis. Quia haud dubie mortale peccatum est scienter cooperari peccato mortali alterius. Hoc autem ipsi faciunt; & quamvis causa non sint peccati ipsorum, quoad initium pravæ voluntatis; cooperatores tamen sunt actûs, quo prava illa voluntas executioni mandatur. Tamen ergo hospites illi carnes, vel cœnam peccant, ipsi ministrare cauponarii non debent, etiam si hospitium ipsis propterea forent deserturi. Si tamen viri honesti, de quibus dubium est, an lege jejunii teneantur, cœnam petent, cauponis dubium illud meliorem in partem interpretantes; arbitrari possent ipsos non teneri, ideoque cœnam ipsis possent ministrare, nisi vehemens ratio contrarium suaderet. Videri potest Concilium Mediolanense V. in quo, & cum quo S. Carolus Borromæus tit. de his quæ ad dies festos, & sacra tempora pertinent, vetat, ne cauponis hospitibus, peregrinis, viatoribusque vetitos in Quadragesima cibos apponant, vel alio loco paratos, in mensa apponi patiantur, sub pœnis contra Quadragesimæ violatores sancitis. Videantur etiam quæ dixi l. 4. c. 51. in fine.

CAPUT III.

Etiam potu jejunium olim violabatur. An etiam hodie? controversatur. Saltem indistinctè verum non est. Effatum istud: Liquidum non frangit jejunium.

38 Quid potu jejunium olim violaretur, Natalis Alexander regulâ 14. probat ex testimoniis exemplisque Sanctorum, præterquam enim quod Esdras jejunans panem non comedit, & aquam non bibit, Esdræ 1. c. 10. eod quod utique ad concupiscentias carnis reprimendas jejunium assumitur, ad eumque finem non solum serviat tolerantia famis, sed & tolerantia sitis. Unde & jejunium Ninivitis indictum abstinentiam panis pariter & aquæ comprehendit: *Hominet & jumenta non gustent quidquam, nec pascantur, & aquam non bibant.*

39 Ista exempla secuti veteres Patres, non solum à cibo, sed & à potu diebus jejunii abstinentium censuerunt; & ideo Gregorius Nyssenus orat. in princip. jejun. *Amarum (inquit) est jejunium, sed dulcis Paradisus. Molestus est sitis, sed propè est fons, ex quo qui biberit, non suet in æternum.*

40 Propterea etiam S. Fructuosus, Episc. Tarraconensis & Martyr, cum ad supplicium duceretur, oblatum potum recusavit, quia jejunii dies erat, & nondum advenerat hora nona, prout S. Prudentius refert hymno 6. Peristephanon:

*Jejunamus, ais, recusato potum,
Nondum nona diem respicit hora;
Nunquam convulabo jui dicatum.*
h h

- 41 Sylvanus Abbas, ut Rufinus refert l. 3. de vit. Patr. c. 46. discipulum sitientem, & aquam bibere volentem prohibuit, eò quòd esset jejunii dies. Similiter Author sermonis quadragesimi de jejunii & eleemosynis, inter opera S. Ambrosii, his verbis refellit excusationem aientium astricto se tempore jejunare non posse, eò quòd sicim ferre non possent: *Dic mihi, o delicatae Christiane, qui estum solis jejunando ferre non potes, nunquid estus, quem sustentaturus es, torreniur est gebenna?*
- 42 Imò olim toto Quadragesimali tempore interdixit erat potus vini, ut docet Author libri de vita contemplativa, significatque Augustinus ferm. 205, aliàs 68. de divers. & ferm. 210, aliàs de divers. 74. Sicut & Cyrillus Hierosolym. Catech. 4. & testatur Clemens Rom. l. 5. Const. Apost. dicens: *Abstinetis his diebus à vino & carne.*
- 43 Verùm hunc rigorem moderna Ecclesiæ consuetudo mitigavit. Et vini utum permittit, nec prohibet potum necessarium ad sitim sedandam, extra horam refectionis, uti S. Thomas docet lect. 4. in cap. 2. epist. 1. ad Corinth. in 4. dist. 15. q. 3. a. 4. & 2. 2. q. 147. a. 6. ad 2. ubi sic: *Jejunium Ecclesia non solvitur, nisi per ea que Ecclesia interdicare intendit; non autem intendit Ecclesia interdicare sumptionem potus, qui magis sumitur ad alterationem corporis sedandam, & digestionem ciborum assumptorum, quam ad nutritionem, licet aliquo modo nutriat. Et ideo licet jejunantibus pluries bibere.*
- 44 *Nec tamen hinc inferendum est, jejunium nunquam solvi per potum (ait Sylvius ad sextum illum articulum) imò solvitur, dum in magna quantitate sumitur potus valde nutritivus, ut cerevisia crassa, multumque substantiosa, vinum saccharo, vel aliis aromantibus conditum, &c. Quod etiam docent Reginaldus, Thomas Hurtadus, Bertrandus Loth, &c. si utique sumptio illa fiat extra refectionis horam. Nec certè S. Thomas asserit amplius permittum, quam quòd extra refectionem, absque violatione jejunii, sumi possit aliquis potus ad alterationem corporis sedandam, ad digestionem ciborum (ut scilicet in stomacho non comburantur, prout alibi dicit) non ad nutritionem, nec in fraudem jejunii. Siquidem in 4. dist. 15. q. 3. a. 4. Qui potus (inquit) extra horam unica comestione.... propter hoc statutum Ecclesia non frangit, nisi fraudem faciat. Similiter citatà q. 147. a. 6. ad 3. postquam dixit quòd electuaria aliquo modo nutriant, sicut ad 2. dixerat de potu; quia tamen (inquit) principaliter non assumuntur ad nutritionem (sicut nec potus) sed ad digestionem ciborum, non solvunt jejunium, sicut nec aliarum medicinarum assumptio, nisi forte aliquis in fraudem electuaria in magna quantitate assumat per modum cibi, id est nutriendi gratiã. Cum ergo pariformiter de potu loquatur, ac de sumptione electuaria, sicut censet ab eo jejunium violati, qui in fraudem jejunii*
- electuaria sumit in magna quantitate, ad corpus nutriendum; idem procul dubio censet de sumptione potus.
- Igitur asserere cum Tamburino l. 4. c. 5. 45 §. 2. quòd probabile est licere, intra diem jejunii, bibere vinum, mustum, cerevisiam, aquas ex herbis, vel ex eodem vino distillatas, etiam de mane, etiam ob solam delectationem, etiam multoties in die, etiam in fraudem jejunii, damnandus error est, ut rectè Natalis Alexander loco citato. Similiter error est asserere cum Escobar tr. 1. exam. 13. n. 75. quòd vinum, etiam in magna quantitate, extra refectionis horam, assumi potest in die jejunii, etiam hypocritas. Numquid bellè jejunat, qui sic jejunat? *Jejunium* (inquit S. Doctor q. 47. a. 1.) *assumitur principaliter ad tria: 1. quidem ad concupiscentias carnis reprimentas...* 2. *... ad hoc quòd mens liberius elevetur ad subtilia contemplanda, Deum scilicet, & divina.* 3. *ad satisfaciendum pro peccatis. Unde dicitur Joël 2. "Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio, & fletu, & planctu."* Et hinc a. 3. concludit, quòd *unusquisque ex naturali ratione tenetur tantum jejunii uti, quantum sibi necessarium est ad prædicta. Et ideo jejunium in communi cadit sub præcepto legis naturalis; sed determinatio temporis, & modi jejunandi, secundum convenientiam & utilitatem populi Christiani, cadit sub præcepto juris positivi, &c. Et ad 2. Præcepta que per modum communis statuti proponuntur... obligant omnes... secundum quod requiritur ad finem, quem Legislator intendit. Cujus... statutum... si aliquis hoc modo transgrediat, ut impediatur finis quem intendit, peccat mortaliter talis transgressor. Si autem ex aliqua rationabili causa quis statutum non servet... talis transgressio non constituit peccatum mortale. Quis autem non videt per sumptionem vini, cerevisie, hypocritas, &c. in magna quantitate, extra refectionis horam, præsertim ob solam voluptatem, &c. impedi finem illos, ob quos S. Thomas asserit institutum esse jejunium, unicuique necessarium necessitate præcepti naturalis, quantum sibi necessarium est ad eòdem finem? Unusquisque ergo (juxta S. Doctorem) eo modo, jure naturali, jejunare tenetur, quo ad fines illos sibi necessarium est. Quod profectò non fit modo illo Tamburiniano, nec Escobariano. Quemadmodum verò mandatum, quo Rex pugnare præcipit pro interceptione civitatis, obligat ad eo modo pugnandum, qui necessarius est ad illum finem; sic dum lex naturæ, vel Ecclesiæ præcipit jejunare pro assequendis finibus prædictis, obligat ad eo modo jejunandum, qui necessarius est ad fines illos assequendos.*
- Effatum proinde illud, *liquidum non frangit jejunium*, ratione & autoritate tam Ecclesiæ, quam S. Thomæ destituitur, nisi intelligatur ut supra n. 44. dictum est, illudque, aliter intellectum, fallum esse, Antiquis igno-

tum, ab Ecclesiae doctrina & mente alienum, non sine ratione asserit Natalis Alexander.

47 Enimvero male intellectum, januam aperuit, non solum laxitati illi Tamburiniæ & Escobarinae, sed & pluribus aliis, v.g. quâ Thomas Hurtadus, & ipsam referens Tamburinus n. 3. censent sine fractione jejunii manè sumi posse potum chokolatâ, etiam ad nutrimentum, & famem sedandam, inquit Filiutius & Fagundes apud Dianam p. 1. tr. 9. resol. 23. Sed utrumque improbable esse judicat noster Lezana Consulto 48. n. 88. & seqq.

48 Item, eum qui sapius bibit, toties quoties fumere posse aliquid cibi, ne potus noceat. Pro qua opinione Leander de jejuniis q. 10. citat, sequiturque 24. Casuistas; quos inter Bonacina permittit toties quoties fumere duas ficos. Diana quinque vel sex amygdalas saccharo confectas. Ledesma duodecim confectos, vulgò *confites*. Pasqualigus quamlibet quantitatem infra unciam. Sed ex opinionibus illis sequeretur, quòd si qui in die jejunii *sepius modicum quid comedit, est notabilem quantitatem in sine comederit, non frangit jejunium*. Quia scilicet non sumit per modum cibi, sed per modum remediù, ne potus noceat. At istud est frivolum. Non enim bibat, tunc potus non nocebit. Unde propositionem Alexander VII. meritò damnavit proposit. 29.

CAPUT IV.

Nonnullae aliae Casuistarum opiniones consutatæ.

49 Imprimis probanda non est opinio Filiutii, Boslii, Pasqualigi, Vidal, & aliorum, existimantium non frangi jejunium, si poma, pira, & similia sumantur ad sedandam sitim. Quia sumuntur (inquiunt) per modum potus. Idem de malis citricis dicit Pasqualigus decif. 135. Et de uvis recentibus decif. 136. Ita etiam Vidal n. 155. Sed idèd probandi non sunt: quia similia fumere, revera est comedere, non bibere, ut communis est hominum sensus.

50 Deinde probandum non est, quòd iidem Pasqualigus & Vidal bene valentibus & robustis licitam asserunt sumptionem electuariorum, conservarum, & similibus, ad conservandam (inquiunt) bonam corporis constitutionem. Nec enim sanctus Thomas, & Doctores graviores id permittunt, nisi per modum medicinæ. Quod autem sumitur per modum medicinæ, supponit indispositionem, vel quæ sit de facto, vel quæ alioqui de proximo timeatur.

51 Hinc etiam bene valentibus & robustis non licet manè modicum fumere jentaculum, sed solis debilibus, quibus id necessarium judicant Medici. Nec enim id licitum, nisi per modum medicinæ.

52 Servitores tamen & Lectores mensæ, diebus jejuniorum, licet sumunt aliquid, antequam ferviant, vel legant, idque ipsi Doctores communiter permittunt. Sive quia id obtinuit piorum consuetudo; sive quia tunc censentur cum aliis incipere prandium, licet deinde illud per tempus non longum interrumpant, ad satisfaciendum suo muneri. Quæ interruptio communis æstimatione duplicem non constituit refecionem.

53 Tertio, Paludanus, Richardus, Joannes de la Cruz, Rodriguez, Azorius, Leander à SS. Sacramento, &c. meritò improbandam opinionem Medicinæ, Bonacinae, Sanchezii, Filiutii, Reginaldi, & aliorum, aientium, quòd jejunans, rogatus ab amico, possit, absque culpa, post prandium fumere aliquid cibi, in quantitate excusante à mortali, ne videatur inurbanus. Quia christiana urbanitas id non videtur exigere; neque enim apud verè Christianos inurbanus censetur, si excuset se ratione jejunii.

Tom. II.

Quarto, profus erronea videtur sententia Filiutii, Trullench, Pasqualigi, Leandri, qui tenent, quòd ille qui in die jejunii potest cenare, possit urbanitatis causâ invitare amicum (cui licitum non est cenare) ad cenandum secum; etiam si alioqui paratus non esset cenare. Quia hoc est ad illicitum invitare, & causam esse peccati ipsius, ut rectè Vasquez, Bonacina, Azorius, Lessius. Non inficior tamen invitari posse ad communionem mensæ, dummodò non invitetur; nec urgeatur ad cenam. A quo tamen abstinendum; si prævideatur abusus.

Quinto, licet præfixum non sit tempus, quòd infumere liceat inter prandium in die jejunii. Non licet tamen illud ad tres vel quatuor horas protrahere; multò minùs à meridie usque ad tempus cenæ. Quia hoc esset æquivalenter prandere & cenare. Nec id magis in Germania licitum; quàm alibi. Unde si ista sit ibi consuetudo, stabenda non est pro licito usu, sed pro abusu, quidquid dixerit Pasqualigus decif. 157.

CAPUT V.

A sanctis Patribus culpantur, & saltem jejuniis meritorium perdunt, qui diebus jejuniorum, varia gula in cibis & liquoribus irritamenta exquirentes, negotium non agunt demandæ carnis, imò potius voluptatis.

Ita tradit S. Augustinus serm. 205. 207. 208. & 210. ubi sic: *Sunt quidam observatores Quadragesimæ, delictosi potius quàm religiosi, exquirentes novas suavitates, magis quàm veteres concupiscentias castigantes; qui copiosis, pretiosisque apparatibus fructuum diverforum, quorumlibet oboliorum varietates & saporibus superare contendunt. Vasa, in quibus coctæ sunt carnes, tamquam immunda formidant, & in sua carne ventris & gutturis luxuriam non formidant. Jejunant, non ut solitam temperando minuant edacitatem; sed ut immoderatam differendo angeant aviditatem. Nam ubi tempus reficiendi advenit, optimis mensis tamquam pecora præsepibus irruunt; numerosioribus ferculis corda obrunt, ventresque distendunt. Artificiose, & peregrinis condimentorum diversitatibus gulam, ne vel copia compescatur, irritant. Denique tantum capiunt manducando, quantum digerere non sufficiunt jejunando. Sunt etiam qui vinum ita non bibunt, ut aliorum expressione pomorum, alios sibi liquores, non salutis causâ, sed jucunditatis exquirant. Tamquam non sit Quadragesima pie humilitatis observatio, sed novæ voluptatis occasio. Quanto enim honestius, si stomachi infirmitas a quam potare non tolerat, vino usitato & modico sustentetur, quàm quarantur vina, quæ vindemiam nesciunt, quæ torcularia non noverunt...? Quid autem absurdius, quàm tempore, quo caro arctius castiganda est, tantas carnis suavitates procurare, ut ipsa faucium concupiscentia nolis Quadragesimam præterire? Quid inconvenientius, quàm in diebus humilitatis, quando pauperum victus omnibus imitandus est, ita vivere, ut si toto tempore sic vivatur, vix possint divitum patrimonia sustinere? Cavete ista, dilectissimi, cogitate quod scriptum est: "Post concupiscentias tuas non eas." Quod saluberrimum præceptum si omni tempore observandum est; quanto amplius his diebus, quando ita turpe est, si cupiditas nostra ad inusitatas laxetur illecebras, ut meritò culpetur, qui non respuerit usitatas. Diebus utique poenitentiae, quibus tantò unusquisque abstinere debet à licitis, quanto se meminit & illicita perpetrasse, ut Gregorius Magnus ait homil. 20. & 34. in Evang. Et S. Eligius homil. 9. prope finem: *Quia, fratres charissimi, multa illicita commisistis, debetis abstinere à licitis.**

bb 2.

Quod & tradit Jonas Aurelianensis de Institut. Laic. l. 1. c. 9. Nicolaus I. in respons. ad Consulta Bulgarorum c. 4. aiens, id esse secundum sacra Decretalia. Et idipsum ratio ipsa docet, quia poenitentia vera exterior (inquit B. Albertus Magnus in Paradiso animæ c. 41.) est abstinentia à licitis, cum de illicitis venia postulat. Unde etiam S. Thomas in 4. dist. 15. q. 3. a. 1. dicit, quod qui illicita commisit, oportet etiam à licitis abstinere. Et qualis (amabo!) poenitentia, ubi nulla solitarum deliciarum subtractio? Eiusmodi poenitentem irridet Tertullianus lib. de poenit. cap. 11. Audi S. Joannem Climacum in Scala Paradisi gradu 5. Poenitentia (inquit) est seipsum condemnans cogitatio; est consolationis corporeæ perpetua repudiatio; est voluntaria rerum omnium, quæ affligunt, toleratio; est cruciatum sibi semper opifex; est valida ventris afflictio, &c. Nonne ista belle conveniunt iis, qui vix ulla sibi delicias, vel carnales voluptates subtrahere volunt? Non putat Theodolpus, Aurelianensis Episcopus, qui in Capitulari c. 40. de poenitentia, seu jejunii diebus loquens, abstinentia (inquit) in his diebus omnium deliciarum esse debet.

CAPUT VI.

Similiter à sanctis Patribus, & sacris Canonibus, unanimesque Canonistarum, ac plurimum magni nominis Theologorum sententia, Christiani hominis officium plene implere non censentur, qui in Quadragesima, & aliis diebus jejuniis confectis, à petitione non abstinere debent conjugalis.

38 **C**onjugatos à jejunii observantia excusat Tamarinus n. 37. quando jejunando nequeunt reddere debitum, etiam si partem precibus à debito exigendo avertere possent. Ita etiam Angelus, Bossius, Sanchez, &c. Verum hæc opinio tolerabilis non est. falsaque, erronea, castasque aures & animos offendens, non sine ratione vocatur à Natale Alexandro reg. 3. Quia (inquit) tantum abest ut jejuniis violare possint conjugati, absque mortali peccato, ut conjugale debitum invicem reddant, quin potius optet, ac vehementer fudeat Ecclesia, ut tunc ab opere conjugali abstineant, ut orationi vacent & jejuniis. Idque ipse etiam Spiritus sanctus commendat Joël. 2. Sanctificate jejunium... egrediatu r sponsus de cubili suo, & sponsa de thalamo suo. Et Paulus 1. Cor. 7. monet quidem conjugatos, ne fraudent invicem, sed addit exceptionem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi; Græcus textus addit, & jejuniis. Apostolus quoque Petrus vult quidem viros uxori bus cohabitare, sed juxta scientiam, quasi infirmiori vasculo muliebri impartientes honorem (certis temporibus abstinendo à coitu, inquit Hieronymus lib. 1. contra Jovinianum c. 4. Siquidem si abstinemus nos à coitu, honorem tribuimus uxori bus) ut non impediatur orationes vestra. Ecce (ait iterum Hieronymus) uterque Apostolus, eodem sensu, quia & eodem spiritu, impediti dicunt orationes officio conjugali. Propter quod præmiserat: Quamdiu impleo officium mariti, non impleo omnium ex parte officium Christiani: quia jejunii tempus, tempus orationis est, & non lætitiæ ac voluptatis, sed poenitentia & mœroris. Ad quod significandum, instante jam diluvio, dicit Scriptura Genes. 7. quod in arcam primò ingressus est Noë, & filii ejus, deinde uxor ejus, & uxores filiorum ejus. Cùm verò egrediendum fuit de arca, dixit ei Dominus: Egredere tu, & uxor tua; filii tui, & uxores filiorum tuorum. Quem ordinem considerans Ambrosius l. de Noë & arca cap. 21. Quæramus (inquit) quâ ratione, quamdiu ingrediebantur in arcam, hic ordo fuit ingredientium, ut primò ip-

se ingrederetur, & filii ejus; inde ejus uxor; & uxores filiorum ejus: quando autem exierant, commutatum sit. Et respondet, quod littera significat in ingressu abstinentiam generationis, in egressu generationis unum... id est non commiscetur sexus in introitu, commiscetur in egressu. Quia in ingressu mœroris tempus; non lætitiæ erat. Et inde iustus consortio non delectabatur uxoris, vel filii iusti petebant copulam conjugalem. Aperit igitur, velut ordine ipso ingressionis, vocem quamdam iustus emittit, tempus illud non esse concubitum, neque deliciarum, quo omnibus immineret interitus: quia poenitentia & orationis tempus erat. Unde in Evangelio Dominus ait, reprehendens, quod temporibus Noë manducarent, & biberent, uxores ducerent, & filias nuptiarum traderent; & idcirco propter intemperantiam eorum supervenisse diluivum.

Certum proinde videtur multos, & valde multos conjugatos hæc in re nimis intemperantes esse, intemperantiamque ipsorum Deo displicere, quod ne poenitentia quidem & orationis tempore ab uxori bus magis abstinere velint, quam lætitiæ tempore; sed omni tempore velint carnalibus voluptatibus indulgere. Quasi de nihilo scriptum sit Eccl. 3. Tempus amplexandi, & tempus longè fieri ab amplexibus. Quod sancti Patres unanimi sensu sic hæc tenent intellexerunt, ut poenitentia tempore Christianis longè fieri debeat ab amplexibus. Unde rursus Ambrosius lib. 2. de poenit. c. 10. An illam poenitentiam quisquam putat, ubi... ipsius copula conjugalis usus? Augustinus serm. 205. aliis de diviti. 68. Per alios dies adulteria, fornicationes, omnesque illicitas corruptelas nolite contingere; per hos autem Quadragesimæ etiam à conjugibus abstinete. Et serm. 208. Quicumque etiam estis conjugibus alligati, nunc maxime (in Quadragesima scilicet) Apostolica monita nolite contemnere, ut invicem abstinete ad tempus, ut vacetis orationibus. Quod enim & aliis diebus niliter fit, nimis inverteendum est, si modo non fiat. Sermone etiam 204. A conjugali (inquit) concubitu hi dies postulant continentiam. Arbitror (inquit serm. 208.) onerosum esse non debere, anniverfaria observatio hæc facere conjugatos... quod totâ vitâ sanctæ virgines susceperunt. Sanctus Eligius homil. 16. Diebus Quadragesimæ vos omnibus modis à conjugum commixtione vestrarum, sicut dicit Christianis, abstinere oportet. Theodolpus, Episcopus Aurelianensis, in Capitulari c. 41. Abstinentium est his sacratissimis diebus à conjugibus, & castè, & piè vivendum... Quia penè nihil valet jejunium, quod conjugali opere polluitur. Idipsum tradunt S. Cæsarius serm. 46. in Appendice Augustini 142. Herardus Turonensis Archiepiscopus in suo Capitulari. Nicolaus I. in respons. ad Consulta Bulgarorum c. 9. Solebatque Elpheus, Vintoniensis Episcopus, in capite jejunii Quadragesimalis conjuges à suggestu monere, ut Quadragesimæ tempore, uxores velut sorores habendo, castitatem fervarent, & jejunium, carnem suam macerando, strictè decurrerent.

Quid plura? In Poenitentiali Romano, ab annis plusquam octingentis edito, legitur Decretum istud: Qui in Quadragesima ante Pascha cognoverit uxorem suam, & noluerit abstinere ab ea, annum unum poeniteat... Si per ebrietatem, & sine consuetudine acciderit, quadraginta dies poeniteat. In Orientali quoque Ecclesia, ipsos Communione Paschali, alii que poenit mulctatos fuisse, testatur Balsamon, Patriarcha Antiochenus, in respons. ad q. 10. Marci Patriarchæ Alexandrini, uti videre est pag. 386. Juris Orientalis.

Et quare solemnes celebrationes nuptiarum tempore Quadragesimali sacri prohibent Canones? Respondet Concilium Tolosanum anno 1473. celebratum can. 6. quod sacrorum Canonum iuten-

tio fuit, non tam Ecclesie solemnitates, & nuptiarum benedictiones, quam carnales commixtiones prohibere. Prohibitionem istam solemnitatis nuptiarum diligenter ab omnibus observari jubet Concilium Tridentinum sess. 24. de reform. matrim. cap. 10.

63 Et ideo Prosper Fagnanus in cap. Capellanus de feriis, unanimum Canonitarum penè omnium, & magni nominis Theologorum sententiam esse dicit, carnalem commixtionem in Quadragesima conjugibus esse prohibitam (licet contra sentiant Sotus, Bellarminus, & Sanchez) laudatque pro illa sententia S. Raymundum, S. Antonium, Paludanum, Sylvestrum, Cajetanum, & S. Congregationem Cardinalium, Concilii Tridentini Interpretum; quæ proposito sibi dubio, an matrimonium coram Parocho quocumque tempore contrahi possit? Respondit affirmativè, sed temporibus comprehensis in cap. 10. sess. 24. de reform. matrim. nuptiarum solemnitates, & ad domum, & carnalem copulam prohiberi. Enimverò quare tractatio sponsæ ad sponsum prohibetur? Respondet S. Thomas in 4. dist. 32. q. 1. a. 5. quæstione. 4. quia quando novæ sponsæ traducuntur, animus conjugum magis ex ipsa novitate ad carnalem copulam (id est circa carnalia) occupatur... Et propter hoc illis temporibus, in quibus homines præcipue debent se ad spiritualia elevare, prohibitum est nuptias celebrare. Atqui animus conjugis circa carnalia magis occupatur in copula ipsa carnali, quam in sponsæ traductione. Si ergo propter istam rationem prohibitis est tractatio, multo magis carnalis ipsa commixtio, juxta laudatam traditionem sanctorum Patrum.

CAPUT VII.

Declarantur dies quibus est jejunandum.

- 64 Jejunandum imprimis per totam Quadragesimam, incipientem à feria quarta Cinerum, usque ad Sabbatum sanctum inclusivè, Dominicis exceptis. can. non liceat, & can. non oportet de Consecr. dist. 8.
- 65 2º feriis 4. 6. & Sabbato quatuor temporum can. statuitur, & can. jejunium dist. 76. Fallitur proinde Patruis deest. 168. & 169. aliis, quatuor temporum jejunia non esse de jure canonico, nec obligare sub mortali. Simili modo fallitur Burghaber centur. 3. casu 13. dicens, consuetudinem antinendam à pinguedine & larido, diebus & locis, in quibus ova & lacticia permittuntur, introductam non esse absolute animo se obligandi, sed initio ex devotione, postea ex errore credentium adesse obligationem; ideoque vim legis non habere, etsi omnes illam observent. Sed utrique isti opinioni, profectò nimis libera & audaci, communis Doctorum omnium, ac fidelium sentus contradicit.
- 66 3º in vigiliis Nativitatis Domini, & Assumptionis B. Virginis cap. ex parte, & cap. consilium de observat. jejun. ubi etiam adduntur vigilia omnium Apostolorum, præterquam Philippi, & Jacobi, & S. Joannis Evangelistæ. Verùm in Belgio consuetudo obtinuit, ut non jejunetur in omnibus illis vigiliis: nam v. g. in Diocesi Mechliniensi non jejunatur in vigiliis S. Jacobi in Julio, Bartholomæi, Thomæ, Barnabæ, & Mathiæ.
- 67 4º in vigiliis S. Joannis Baptistæ (quæ dum incidit in Festum Corporis Christi, anticipatur feriâ 4. præcedenti, juxta Bullam Urbani VIII. cum exire datam 13. Octobris 1638.) S. Laurentii, Sanctorum omnium, & Pentecostes; etsi non jure scripto, saltem universali Ecclesie consuetudine; hæc aliqui apud Leandrum q. 11. negant ex obligatione jejunandum in vigilia Pentecostes, saltem sub mortali.

Præterea à carnibus abstinendum omnibus feriis sextis (excepta ea in quam incidit Festum Nativitatis Domini) omnibus item Sabbatis totus anni, demptis per consuetudinem in Belgio, & aliis quibusdam locis, his quæ veniunt à Festo Nativitatis Domini ad Festum Purificationis inclusivè. Item tribus diebus Rogationum, & in die sancti Marci can. Rogationes de Consecr. dist. 3. ubi dicitur quidem esse jejunandum, sed de consilio, non de præcepto, uti Glossa dicit ibidem. Sicubi tamen extat synodale præceptum jejunandi usque ad meridiem, servandum est.

CAPUT VIII.

Declarantur persona obligatæ ad jejunium.

69 Omnes (inquit S. Thomas) ad jejunia ad Ecclesia instituta communiter obligantur, nisi in eis fuerit aliquod speciale impedimentum. Quæ admodum enim fines, propter quos jejunia instituta sunt, omnes concernunt; ita & obligatio jejunii. Unde Leo Magnus serm. 2. de Quadragesima (inquit) maximum, sacratissimumque jejunium, quod observantiam sui universis fidelibus sine exceptione denuntiat. Quia nemo tam sanctus, ut non sanctior; nemo tam devotus, ut non debeat esse devotior. Et S. Basilii orat. 2. de jejunio: Nulla est insula, nec ulla terra continens, non civitas, non gens, ul a, non extremus mundi angulus, ubi non sit auditum jejunii edictum. Quin & exercitus, & viatores, & nauta, & negotiatores, omnes pariter audiunt edictum, & summo gaudio excipiunt. Nequis igitur semet excludat à numero jejunantium, in quo omne hominum genus, omnis ætas, omnes dignitatum formæ censentur.

Quam olim alia fuit, quam modò sit, idæa obligationis jejunii! Olim summo cum gaudio jejunii suscipiebatur edictum; hodie cum tristitia. Nullus erat olim, quem Patres non hortabantur ad illud; hodie vix ad aliud plerique Casuista anniti videntur, quam ut ab eo Christianos eximant. Olim mulieribus (inquit Baillius) quàm est naturale respirare, tam est conveniens jejunare; hodie pudor est quàm futilibus, imò ridiculis de causis ipsas excusare contendunt. Uxor (inquit Filiarius) non valet se gratiam servare viro, ob maciem, vel pallorem, à Doctoribus excusatur à jejunio. Et quid Tamburinus? Excusatur (ait) puella, nubere volens, si ex continuato Quadragesimæ jejunio speciositatem faciei (pro modico utique tempore illo) notabiliter minueret, ita ut, eâ visa, de facie extra suum morem notaretur. Grande atique malum, ob quod negligere liceat tam solemne, tamque animabus, corporibusque tanandis necessarium Ecclesie præceptum! Senibus (ait Baillius) levem reddat laborem jam olim contracta cum jejunio familiaritas. Sexagenarii robusti & validi (ait Sanchez l. 7. de matrim. dist. 32. n. 17) non tenentur jejunare. Si tantum Quadragesimæ tempus advenerit (verba sunt S. Chry. ost. serm. 52.) licet cobortes nemo, licet consilium det nemo, etiam si qui negligentissimus fuerit, excusatur, & obligationem ab ipso tempore consilium & cobortationem admittit. Hodie pauci sunt, qui dispensationem non petunt, vel sese jejunare non posse non prædicant, facilièque inveniunt Medicos & Casuistas, à quibus excusantur. Nam Caramuel Theol. fundam. num. 1126. & seqq. relatis ad singula pluribus Casuistis: Excusantur (inquit) futores, furtores, barbitonfores, & similes. Prædicatores, Lectores, Confessarii, &c. Advocati, Procuratores, Scriptores, &c. Etiam Musici. Iter agentes, prægnantes, lactentes. Qui ergo manent in mundo, qui debeant jejunare? Sane civet, qui nullam manus habent.

At isti omnes, aut ferè, conjugati sunt. Quorum aliqui prædunt (inquit) se uxori condormire non posse, simul & jejunare, cò quòd magis debilitentur, venerem exercendo, quàm suendo, fartiendo, tondendo, & licet possint equidem mariti officium exercere, solum id possint diminutè. Dicit verò Diana p. 1. tr. 9. resol. 11. quòd nullus tenetur causà jejuniū *diminutè suum exequi munus.*

71 Sed ista ferè omnia adèd laxa sunt, adèd ridicula, ut explosione magis quàm refutatione digna sint. Refutabuntur tamen capite sequenti. De conjugatis cap. 6. dixi ipsos ab usu veneris abstinere debere in Quadragesima, juxta Scripturam, Canones, & Patres. Ridiculum est ergo ipsos à jejuniū observantia excusare, ut veneri possint vacare, dum veneris usum cum jejuniū non possunt componere, vel dum jejunando non possunt nisi diminutè debitum reddere. Pudor est contrarium à Christianis vel cogitari.

72 Non inficior, conjuges teneri ad reddendum debitum comparti moderatè petenti. Sed moderationem christianam in petendo non servat, qui petit tempore indebito, sicut nec qui petit loco indebito. Improbabile proinde est quòd conjugem conjux ab immoderata petitione non teneatur avertere, dum potest. Non possunt certè Christiani conjuges libidini vacare sicut equus & mulus, sed tempora, sicut & loca servare teneantur. Tenetur famulus conductitius ex justitia reddere domino opus injunctum; si tamen dominus in die jejuniū injungat ipsi opus cum jejuniū incompatibile, non tenetur illud reddere, nec dominus potest tunc illud exigere, si pro tunc non sit necessarium, sed in aliud tempus differri queat, ut docent Richardus, Paludanus, Gabriel, Navarrus, &c. Similiter ergo de conjugè dicendum, quòd licet carnis debitum ex justitia comparti illud exigenti reddere teneatur; si tamen opus illud cum jejuniū sit incompatibile, & compars illud exigat in die jejuniū, non tenetur tunc illud reddere, nec compars potest tunc exigere, si pro tunc non sit necessarium, sed in aliud tempus differri possit, uti potest & debet, juxta dicta cap. 6. Compars ergo tunc rogari debet ut differat, teneturque consentire, quia tunc non est tempus amplectandi, sed tempus vacandi ab amplexibus, ut vacetur orationi & poenitentia; cui si compars vacet, ut oportet, carnis teret superbiam oratio & poenitentia; & sic rationabiliter allegare non poterit periculum incontinentia. Cui tamen si conjux ipsam videret subjacere, ad impediendum gravius malum, ipsi posset & deberet subvenire.

CAPUT IX.

Ab ecclesiastici jejuniū observantia tres cause excusant, labor necessarius, infirmitas, ætas, cum jejuniū incompatibiles; vel, si majoris, unica causa, moralis scilicet impotentia.

73 **Q**uantum ad laborem, ad quem reducit peregrinatio, sic optime S. Thomas q. 147. a. 4. ad 3. Si peregrinatio est operis labor commode differri possit, aut diminui, absque detrimento corporalis salutis, aut exterioris status, qui requiritur ad conservationem corporalis, vel spiritualis vite, non sunt propter hoc Ecclesie jejunia prætermittenda. Si autem imminet necessitas statim peregrinandi, & magnas diapas faciendi, vel etiam multum laborandi, vel propter conservationem vite corporalis, vel propter aliquid necessarium ad vitam spiritualem (v. g. propter conciones habendas, confessiones audiendas, &c.) & simul cum hoc non possint Ecclesie jejunia observari (nota bene singula) non obligatur homo ad je-

junandum. Quia non videtur fuisse intentio Ecclesie statuentis jejunia, ut per hoc impediret alias pias, & magis necessarias causas. Similia habet in 4. dist. 15. q. 3. a. 2. quæstionum. 4. in corp. & ad 1. & 3.

Ratione ergo laboris, vel itineris (juxta S. Thomam, quem sequitur S. Antoninus p. 2. tit. 16. c. 2. s. 6.) soli illi excusantur, qui opus, vel iter pro tunc necessarium faciunt, quo adèd defatigantur, ut simul cum jejuniū laborare vel itinerari non possint. Non ergo excusantur 1. omnes officiales, qui in Republica corporaliter laborant, prout novaturientes aliqui Casuista docuerunt, dicentes, quòd non debent se certificare, an labor sit incompatibilis cum jejuniū. Hoc enim Alexander VII. damnavit proposit. 30. sicut & damnavit propositionem 31. eorum qui cum Diana & Leandro dicunt, quòd excusantur absolute omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, & etiamsi iter unius diei consistat, v. g. octo vel decem leucarum. Ex quarum propositionum damnatione Christianus Lector satis videt, quòd labor itineris, vel officii non excuset, nisi necessarius, & incompatibilis cum jejuniū. Et hinc

2. excusantur quidem artifices, laboriosas artes exercentes, qui labore suo plurimum fatigantur, ut fabri ferrarii, lignarii, fossiores, lapidarii, bajuli, agricolæ, vinitores, aurigæ, & cursores, (prout Eugenium IV. declarasse refert Compendium Privileg. FF. Minorum) iis utique diebus quibus laborant, vel quibus ex præcedenti labore sunt plurimum fatigati: sed non excusantur sartores, barbitonfores, nec pictores, nec calceos incidentes, nec famuli & famulæ nentes, fila ducentes, vestimenta farcientes, etiam majori parte diei, quidquid dixerint varii Recentiores.

3. non excusantur etiam Typographi, qui torcular non tractant, sed characteres dumtaxat componunt, quidquid dixerit Leander q. 88.

4. nec Scribæ & Notarii, tota licet die scribentes, prout idem putat q. 123.

5. nec Procuratores, Advocati, Consilarii, Judices, Musici, & alii hujusmodi opera facientes, quæ vires corporis non ita debilitant, ut ad ferendum jejuniū laborem impotentes efficiantur.

6. nec communiter excusantur facientes iter pedestre duarum leucarum cum media, ut vult Pasqualigus decif. 313. Nec facientes iter trium leucarum, ut vult Leander q. 95. Nec facientes iter quatuor leucarum, seu duodecim millium Italicorum, ut putat Diana p. 10. tr. 14. resol. 2. Imò ne quidem omnes facientes iter quinque leucarum, ut existimat Fagundes l. 1. c. 8. & alii absque alio fundamento, quàm arbitrio suo, quasi in ipsorum arbitrio positum sit in eo privata autoritate statueri regulam practicè tutam. Non nego concurrere posse circumstantias, v. g. magni æstus, viæ valde arduæ, montosa, lutosæ, &c. percurrendæ à persona delicatæ complexionis, quas ob circumstantias, iter quatuor vel quinque leucarum ad excusandum possit sufficere; verum extra hujusmodi circumstantias, magnam diastam requirit S. Thomas. Magna verò diastam non est iter quatuor vel quinque leucarum, saltem Belgicarum; nec isto itinere, saltem unius aut alterius diei, adèd fatigantur viri fortes & robusti, ut moraliter impotentes sint jejunare. Quod tamen S. Thomas requirit, ad hoc ut sint excusati.

Itaque cum S. Thoma dicamus quòd si laboriosum opus, vel iter differri queat sine notabili incommodo, in aliud tempus differendum est, ut jejuniū fervetur. Si differri non possit, soli illi ratione laboriosi operis vel itineris excusati cen-

conferantur, qui labore operis vel itineris adeo affliguntur, ut simul cum jejunio itinerari, vel opus suum facere non possint, uti S. Doctor loquitur in 4. dist. 15. a. 2. quæstionum. q. ad 1. Dicimus etiam, laboris vel itineris, sicut & senilis ætatis præcæsam quantitatem à nobis tam accuratè determinari aut mensurari non posse, ut ad unum usque affirmari queat, hoc opus, hæc itineris vel ætatis longitudo quemlibet istud opus vel iter facientem, vel ætatem illam assecutum excusare à jejunio, opus verò, vel iter isto minus, vel ætas minor neminem excusare. Quia excusari potest unus hoc opus vel iter faciendo, alter verò non excusari; sicut excusari potest unus, dum ad sexagesimum v. g. ætatis annum pervenit, altero non excusato. Exceptis ergo laboriosis operibus pro quibus Ecclesia vel Pontifex declaravit tale opus exercentes excusatos esse, consulat unusquisque propriam experientiam, ex eaque discat num sufficientes ad jejunium ferendum cum tali opere, vel itinere, vel ætate vires habeat, vel non habeat. Si habeat, jejunet; si non habeat, non jejunet; si dubius sit, sine dispensatione jejunium solvere non præsumat.

80 7º. Facultas Lovanienfis, ad instantiam Episcopi Gandavenfis, anno 1657. merito reprobat hunc articulum ordine 22. desumptum ex Efcobario exam. 13. c. 3. n. 67. & Filiatio apud ipsam: *Qui dormire nequit, nisi vesperi sumptâ cenâ, non tenetur jejunare; imò neque in prandio collationem sumere, quamvis hoc modo isti incommodo obviare possent. Quia nemo tenetur pervertere ordinem refectionum.* O ridiculam rationem! Reprobavit & hunc eisdem Filii & Efcobarii ibidem c. 2. n. 23. *Defessus ex quocumque labore, licito, vel illicito, v. g. (horreo referre) cum feminis commixtione, liberatur à lege jejunii.* O indignam Doctore Catholico sententiam. Certè non descendit è caelo. Ascenditne igitur ex ore? Certè ad hoc totam vim malignitatis suæ intendunt sartarei inimici, atque ad hoc acriori insidiantur astutia (ait Leo Magnus serm. 1. de Quadrages.) ut sacratissimos Quadragesimæ dies negligenter prætereamus, in quorum observantia omnes præsertim desideria castigantur, omnes negligentie diluuntur... ut celebraturi sanctum Pascha Domini, in aliquo inveniamur indigni, & unde nobis obvianda erat propitiatio, inde contrahatur offensio.

81 Sed ecquod tam propudiosa sententiæ fundamentum? Dicent fortè, quia licitum est apponere causam fractionis jejunii: si quis enim suâ culpâ sit infirmus, durante infirmitate non tenetur jejunare. Verum, ut optime Wendrochius, aliud est infirmitas, id est morbus, aliud defatigatio, quæ jejunium tantum molestius ac difficilius reddit: quam molestiam quando quis sibi flagitiis suis accessit, impudenter eam subire recusat. Deinde quisquis voluntariè posuit causam, ex qua prævidit, vel prævidere debuit, futuram violationem præcepti, non solum peccavit internè contra præceptum illud, pro tempore quo voluntariè posuit causam illam, sed & externè peccat, pro tempore quo actum præceptum omittit, vel prohibitu committit, uti pluribus to. 1. demonstravi. Igitur ille, de quo in casu, non solum peccavit pro tempore quo posuit voluntariam causam violationis jejunii, sed adhuc peccat pro tempore quo jejunium violat, etiam si tunc foret impotens ad jejunium observandum. Quia impotentia culpabilis & voluntaria non excusat à culpa, prout offendimus ibidem. Hinc

82 8º. non excusantur à jejunio venatores, pro solo beneplacito absque ulla necessitate tantum laboris in venando sustinentes, qui, ex necessita-

te susceptus, à jejunio excusaret. Et idem est de iis qui lusu pilæ, & similibus se multum fatigant. Quos eo titulo à jejunio excusare, quid aliud est, nisi januam patentissimam libertinis aperire ad præmittendam observantiam ecclesiasticorum præceptorum, laboriosas venationes, vel lusus assumendo, vel de una civitate ad aliam sine ulla necessitate excurrendo, ut post fatigationem liberi sint à jejunio, ab auditione Sacri die festo, &c. ? Unique ipso die festo summo manè, vel etiam die præcedenti, pro sola voluntate excurrerent ad venationem, &c. in loco, ab Ecclesiis tam remoto, ut ipsis possibile non sit, satis tempèstivè reverti, pro Sacro festivo die audiendo.

9º. à jejunii lege non excusat sola jejunandi 83 difficultas, quâ sit ut scholasticus v. g. non ita commodè studeat, vel mulier ex debilitate jejunii servitia domus cum magna difficultate operetur. Quia aliud est difficultas, licet utcumque magna, aliud moralis impotentia, quæ sola excusat; & si nulla foret in jejunando difficultas & molestia, caro non affligeretur: cum tamen ad carnem affligendam, ac per hoc spiritui subjiciendam instituta sint jejunia. Ita Anglez, Medina, Ledesma, &c. contra Bonacinam.

10º. excusantur tamen qui adeo laborant, v. 84 g. plures eadem die conciones habendo, confessionibus audiendis, vel aliis piis functionibus totâ die, vel magnâ diei parte vacando, ut vires ipsis multum exhauriantur, si vel ex officio, vel ex pietate, vel propter spirituales proximorum utilitatem opera illa (quæ jejunio per se meliora sunt) præstentur, nec à tali persona simul cum jejunio valeant exerceri. Ita Doctores communiter, idem merito cententes de iis qui infirmis assistunt totâ nocte, vel majori illius parte vigilantes, totâ etiam die in eorum servitio se fatigantes, molestiaque magnas sustinentes. Nam jejunium, quod præcipitur ob bonum, impedire non potest excellentioris charitatis bonum. Ob solam tamen peregrinationem, licet piam, si commodè differri queat, solvendum non est jejunium, sed differenda potius peregrinatio, uti docent S. Thomas supra, Cajetanus, Toletus, Sylvius, &c. contra Palaum, Sanctium & Leandrum q. 135.

Hactenus de excusatis vel non excusatis ratione laboris. Quæritur jam quinam excusentur ratione infirmitatis? Respondet Concilium Toletanum VIII. can. 9. omnes quos languor extenuat. Canon verò 68. ex iis qui Apostolici inscribuntur, omnes qui propter imbecillitatem corporis impediuntur, vel talem patiuntur infirmitatem, cui jejunia Medici discant esse contraria, uti S. Gregorius loquitur epist. 34. lib. 11. Cum non subjaceat legi necessitas, ait Innocentius III. cap. consilium de observat. jejunior.

Hinc excusantur infirmi omnes, sicut & convalescentes, quos infirmitas valde extenuavit. Quod & Doctores extendunt ad laborantes febri tertiana, vel quartana diuturna. Sed improbamus Sanctium in select. disp. 54. Edit. Lugdun. excusantem eos qui habent duo vel plura cauteria: cum cauteria illa non ita debilitent habentem, ut egeant cenâ, prout experientia docet. Similiter improbat Leandrum q. 30. excusantem eos qui magnam partem noctis dormire non possunt, nisi sumptâ cenâ. Cum, salvo jejunio, isti incommodo occurrere valeant, collationem meridie sumendo, plenamque refectionem in vesperum differendo; idèque tales nulla impotentia excuset.

Ratione denique ætatis, pueri (juxta S. Thomam) ut plurimum excusantur usque ad finem tertii septennii, id est usque ad annum vigesimum primum completum. Dicit enim q. 147. a. 4. ad 2. quod in pueris maxime est evidens causa non jejunandi, tum propter debilitatem nature, ex qua

provenit quod indigent frequenti cibo, & non multo simul sumpto. Tum etiam quia indigent multo nutrimento, propter necessitatem augmenti quod fit de residuo alimenti. Et ideo quamdiu sunt in statu augmenti, quod est, ut in pluribus, usque ad finem tertii septennii, non tenentur ad ecclesiastica jejunia observanda. Adolecentes tamen Religiosi obligantur ad jejunia, tum Ecclesiæ, tum Religionis, sibi per Regulam, vel Constitutiones Ordinis præscripta, non vi ecclesiasticæ legis, sed religiosæ professionis. Unde Ecclesiæ jejunia violando, non peccant mortaliter, nisi per Regulam sub reatu peccati mortalis injungantur.

88 Addit etiam S. Thomas loco citato, *conveniens esse ut adolescentibus, etiam non Religiosi, ante tertium septennium completum se ad jejunandum exercent, plus vel minus, secundum modum suæ ætatis; ad quod proinde merito à parentibus & Confessoribus inducendi sunt: maxime cum non raro, ante vigesimum primum annum completum, esse desinant in statu augmenti, solumque ut in pluribus oppositum contingat, ut dicit S. Thomas. Tunc vero non est cur à jejunio excusentur. Et ut excusarentur ab ecclesiastica jejunii lege; certè non à lege naturali, quæ tenentur ebullientes malas concupiscentias (quibus tunc exæstuat natura corrupta) per jejunium refrænare, si non per totam Quadragesimam, saltem per alternos, vel certè per duos vel tres in hebdomada dies, juxta Confessorii prudentis arbitrium. Unde D. Basilii orat. 2. Pueri (inquit) velut plantæ virides, jejunii aquâ irrigantur. Sententia quidem S. Thomæ communiter est recepta, sed non usquequaque certa: Quidam enim dicunt quod tempus finale augmenti est vigesimus annus (inquit Alexander de Ales p. 4. q. 102. memb. 2. a. 3.)... alii dicunt, quod in quinto decimo anno obligantur homines ad jejunium: quia tempore isto incipit libido invalescere, contra quam est institutum jejunium, nec tertium septennium completum ad id est ab Ecclesia determinatum... Tempus aptum jejunio, idem Aletius censet esse tempus octodecim annorum... Unde in ætate octodecim annorum homines (inquit) ad quadragesimale jejunium obligantur. Quidquid tamen de eo sit, probanda non est opinio Tamburini l. 4. c. 5. §. 7. n. 2. dicentis: Si quis in prima hora medie noctis impleat annum vigesimum primum, tenetur, si prima hora pertinet ad vigesimum secundum talis ætatis, in quo urget præceptum... si sit natus in ipsa prima hora medie noctis, non obligatur. Prorsus enim non est ratio, cur non teneatur totis 23. horis quæ supersunt ex illo die.*

89 Ad senes quod attinet, si sunt multum debiles (ait S. Antoninus ubi supra § 5.) eo modo possunt excusari, sicut dictum est de infirmis. Ratione autem senectutis tantum non excusantur, si sunt fortes ad sufferendum jejunium. Nec est determinata ætas ab aliquo, usque ad quos annos quis tenetur ad jejunium. Unde Cardinalis Ximenes, Archiepiscopus Toletanus, ultra septuagesimum ætatis annum provectus, se adhuc exillimabat adstrictum lege ecclesiasticorum juniorum; nec ab ea à Leone X. absolutus fuit ob solam senectutem, sed ob varias corporis infirmitates, prout ex Pontificio Rescripto constat, quod Odoricus Raynaldus refert ad annum 1517. Hoc idem exemplo suo confirmat Navarrus in Manuali c. 21. Octuagesimum quippe annum agens, perinde (inquit) possunt jejunare, ac cum agerem sexagesimum, imò & quinquagesimum. Unde concludit, standum non esse opinioni illorum, qui jejunandi obligationem limitant ad annum sexagesimum. Improbabilemque Laymannus l. 4. tr. 8. c. 3. n. 2. censet opinionem Thomæ Sanchez, absolventis hominem sexagenarium ab obligatione servandi

jejunia, quæ voverat se per totam vitam observaturum certis anni vel hebdomada diebus.

Nec S. Antoninus recipit opinionem Innocentii in cap. ex parte de observ. jejun. dicentis, quod viris jejunare prohibentibus, uxores possunt jejunia ex voto suscepta relinquere. Quia earum vota dependent à maritorum consensu; non verò Ecclesiæ jejunia. Vel saltem propter scandalum vitandum dispensari possunt, si ex eorum observantia fierent impotentes ad debitum reddendum, vel nimis tædiosa maritis. Ast huic opinioni S. Antoninus sententiam magis piam, & religioni consentaneam opponit Paludani, quod istud maritorum scandalum sit pharisaicum, ideoque contemnendum; nisi ex talis voti observantia nimia debilitas vel infirmitas rationabiliter timeretur, quæ ad uxoris officium, & familiæ curam moraliter impotentes efficerentur.

Ad senes igitur revertendo Fagnanus ad cap. 91 cum sis de convers. conjugatorum post laudatum S. Antoninum rectè observat, ex veriori & magis recepta opinione in iis, five masculi sint, five femina, nullum tempus determinatum esse, in quo ab obligatione jejunii absolvantur. Unde (inquit) solum excusari possunt tamquam infirmi vel debiles, vel propter ætatem decrepitam, seu caducam, languentem & incurvantem, ut loquitur Concilium Toletanum VIII. uno verbo propter moralem impossibilitatem. Et ita docent (inquit) Richardus de Media villa, S. Antoninus, Tabiena, Rotella, Sylvester, Aftenfis, Medina, Azorius, alique Theologi melioris notæ. Pro certo proinde habendum, si venes vegetos juniorum lege teneri, etiam si sexagenarios, etiam fortes & vegetos, absolute deboligent Leander q. 27. & alii viginti Castiisæ apud ipsum. Imò mulieres quinquagenarias absolute à jejunio Sanchez excusat. Sed (ut Fagnanus observat) solus ipse primus hanc opinionem in medium attulit, prout ipsemet fatetur, propterea subjungens, hanc suam opinionem non esse in praxi. Verum quidem est quod sint viris frigidores. Sed vel ob idipsum magis obstricte sunt ad jejunandum: nam ex caloris debilitate major in ipsis pituita, & crudorum humorum copia generatur. Et propterea jejunium facilius ferunt; & multo plures femina, quam viri, visæ sunt, quæ naturaliter longum servaverunt jejunium. Nam, ut Fagnanus servatur ex Alberto Magno, plures sex, septem, & pluribus mensibus vixerunt sine ullo externo alimento, pituita, & crudorum humorum copia ipsis pro alimento serviente. Imò relatum est à Dyno Medico (inquit Mercurialis l. 3. prætic. c. 7.) mulierem quamdam suo tempore fuisse, quæ septem annis, sine ullo appetitu, & cibis vixerat. Et quod est mirabilius, Conciliator diff. 112. prope finem, Certificatum est (inquit) mihi per fidelem socium Joannem de Corceo, cum aliis multis, in Normandia extare mulierem, quæ amodò per spatium 36. annorum nihil assumpsit. Hactenus illustrissimus Fagnanus.

Nihilominus prægnantes & lactantes mulieres 92 excusat S. Antoninus, si debilitas impedit eas, vel periculum sit de defectu alimenti pro foetu. At sine ulla modificatione Navarrus c. 21. n. 16. cum communi eas excusat; quippe quas non solum sibi, sed aliis etiam oportet edere. Ideoque una ipsis refectio non sufficit. Imò existimat eas peccaturas, si jejurent, cum præjudicio prolis. Si tamen robustæ sint, nihil ipsis nec proli timendum videtur ab uno vel altero jejunii die.

Denique de pauperibus S. Thomas q. 147. a. 4. 93 ad 4. ait, quod si possunt sufficienter habere, quod eis sufficit ad unam comestionem, non excusantur propter paupertatem à jejuniis Ecclesiæ. A quibus tamen excusari videntur illi, qui frustatim ele-

mosynas mendicant: quia non possunt simul habere, quod eis ad victum sufficit. Ita etiam Richardus, Durandus, Bachonius noster, Lezana, Urbanus ab Ascensione, Lumbierus, Reginaldus, &c.

CAPUT X.

Declarantur potestatem habentes in jejuniis dispensandi.

94 **E**Am non solum habent Episcopi, sed & Parochi, absque recursum ad Episcopum, etiam si Episcopus non sit absens. Quia sic est consuetudine introductum ac receptum, uti Doctores communiter tradunt, eandem potestatem concedentes Vicario Parochi, ipso absente.

95 Superiores quoque Regularium cum subditis suis dispensare possunt in jejuniis tam Ecclesie, quam Regulari. Quia in suis potestatem habent quasi Episcopalem; idque Superioribus Ordinis S. Hieronymi (& consequenter aliorum Ordinum cum ipsis communicantium) concessit Eugenius IV. & FF. Ordinis Minorum Clemens VII. uti videre est apud Pellizarium tr. 5. c. 5. n. 65. Consequenter id posse Vicarios ipsorum, ipsis absentibus, docent Azorius, Sanchez, Gordonus, &c.

96 Id etiam Confessarios posse cum suis poenitentibus dixerunt Rosella & Palacios sed veritas est, ipsos, sicut & alios viros doctos, ac Medicos, solum posse declarare, causam dispensandi sufficientem esse, vel non esse, seu etiam (ubi res certa est) jejunandi obligationem non esse.

97 *Caveant tamen Confessarii, & Medici diligenter ne aliena culpa participent, nimia facilitate sua, in fide facienda necessitatis non jejunandi, vel utendi cibis vetitis, ait S. Carolus Borromeus in Edicto super observatione Quadragesimae, Actor. Eccles. Mediolan. p. 3. pag. 361. & 362. Ita etiam Concilium Avenionense anni 1594. cap. 44. & Concilium Narbonense ann. 1609. cap. 10. Unde S. Antoninus ubi supra c. 11. § 60. De consilio rationali Medici (inquit) infirmis solvens je-*

junium, vel comedens carnes diebus prohibitis, non peccat; sed peccaret Medicus, si sine causa rationali, vel saltem dubia, talia mandat, vel ordinat infirmis. Quod dum facit cum causa quam judicat dubiam, monere debet de petenda dispensatione.

Porro dum dubium est, an detur causa sufficienter excusans, Prælati & Parochi licite dispensant. Quia minor causa requiritur ut quis cum dispensatione deobligetur, quam sine dispensatione. Causa proinde certa ad dispensandum non requiritur: utpote quæ existente, opus non est dispensatione. Ita S. Thomas, Cajetanus, Navarrus, & Doctores communiter.

Quod si dubium sit, an detur causa sufficienter ad dispensandum, Prælati partim dispensent, partim commutent in aliud opus pium, inquit Navarrus. Ob solam tamen jejunandi difficultatem non debet dispensare; sed suaviter monere, quod hujusmodi difficultas consuetudine vincitur; tametsi Leander q. 32. & alii apud ipsum dicant tunc posse dispensare.

Meminerint quoque Superiores & Parochi, majorem causam requiri ad dispensandum super carniæ esu, quam super secunda refectioe. Sic enim habet consuetudo, docentque Sylvester, Cajetanus, &c. Porro Parochos, & Superiores Regularium cum subditis suis dispensare posse super carniæ esu, consuetudo obruit pro Parochis, & Eugenius IV. concessit Regularium Prælati, prout iidem Authores tradunt.

Dispensatum denique super carniæ esu pro toto tempore Quadragesimæ, iis vesci posse, etiam feriis sextis & sabbathis, necnon quatuor temporibus occurrentibus, docet Pellizarius n. 69. nisi consuetudo obstet, sed videtur hoc speciali notâ dignum, nec facile præsumenda ista dispensantis intentio, nisi dispensandi causa id manifestè requirat. Atque hæc de legibus ac præceptis in genere, necnon de præceptis Theologicarum, ac virtutum Cardinalium, de iustitia & jure, deque Decalogi atque Ecclesie præceptis dicta sint, salvo meliori iudicio sapientiorum.

Finis Tomi secundæ.